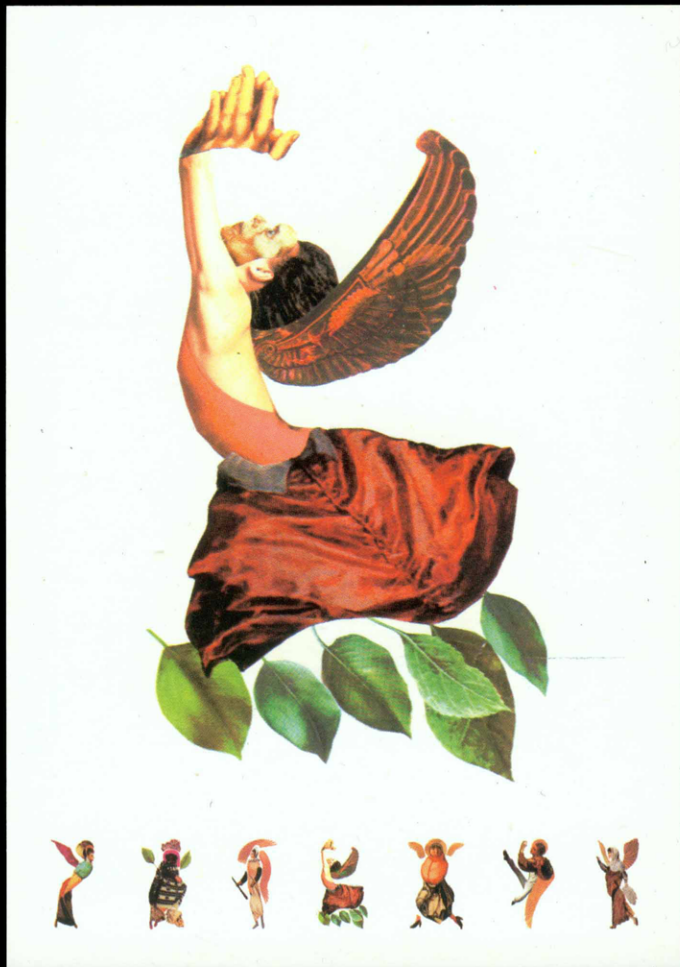

юрій андрухович

ЕКЗОТИЧНІ ПТАХИ І РОСЛИНИ

Вірші, вміщені під цією обкладинкою, виникали упродовж доброго десятка років і знаменували собою не завжди поступове та плавне поринання ідеалістичного юнака в досвіди, маски і тексти, в мову, в усе на світі, включно з любов'ю. Між «Піснею мандрівного спудея» чи «Казкарем» (обидва — 1980) і останнім на сьогодні циклом «Індія» (1990) лежить страшенно велика відстань довжиною в молодість. Усе це пережите і прожите. Тому ця книжка, можливо, є шлях. Чи цей шлях завершений?

Жоден шлях завершеним не буває. Даруйте нагадування.

Я відібрав сюди вірші з усіх трьох своїх збірок, але найбільше з останньої. Напевно, не всі з віршів, які ще й тепер мені подобаються, можна тут знайти. Ясна справа, тут немає тих, які тепер уже мені не подобаються. Але навіть у цих, «фаворизованих», я намагався іноді щось і якимось позмінювати. Це не було переписування, а швидше переживання наново. Я вдячний нагоді знову побувати т а м.

Залишаюся з любов'ю — до рослин, жаб, каменів і птахів, до трави і покручів, загалом до людей, до блазнів, астрологів і жонглерів, до ангелів, до Антонича, до Львова, до інших міст і країн, до вина поезії й поезії вина, до решти світу. До зустрічей —

Автор

юрій андрухович

ЕКЗОТИЧНІ ПТАХИ І РОСЛИНИ з додатком «Індія»

Колекція віршів

в и д а в н и ц т в о

ЛІЛЕЯ **НВ**

Івано-Франківськ

2 0 0 2

ББК 84 (4 УКР) 6-5
А 66

Художнє оформлення та ілюстрації Іздрика

Видання друге

Усі права застережені. Відтворення будь-якої частини цього видання у будь-якій формі заборонені без письмової згоди видавництва «Лілея-НВ».

© Юрій Андрухович, «Екзотичні птахи і рослини», 1997

© Іздрик, ілюстрації, художнє оформлення, 1997

© Видавництво «Лілея-НВ», 2002

ISBN 966-7263-09-6

ЕКЗОТИЧНІ ПТАХИ І РОСЛИНИ

ПІСНЯ МАНДРІВНОГО СПУДЕЯ

Агов, мої маленькі чортенята!
З-під свити я вас випущу на світ —
туди, де кров з любов'ю черленяться,
де пристрастей і пропастей сувій...
Я — ваш отець, тож будьте мені вірні!
(які невірні рими в голові!),
але коли до серця входять вірші —
прекрасні, наче крила голубів,
які тоді надії!..

З риторик і поетик академій —
гайда на площу, як на дно ріки!
Підслухані у вирі цілоденнім,
ті рими — вчителям наперекір
(у вчителів, здається, *перекір*)!
Або в поля, як на зелену прощу —
читати вірші травам і вітрам!..
І постарайтесь, я вас дуже прошу,
щоб явір тихі сльози витирав,
щоб небо, нахилившись, наслухало,
щоб завше був натхненний соловій...
Хвалу воздавши часові зухвалу,
звірят і пастухів благословіть!..

Отож, — на світ, за діло — чарувати!
Агов, мої маленькі чортенята!

КАЗКАР

Я міг би гнати тепле стадо —
мене б життя кудись несло,
або пізнав би легко й радо
просте корисне ремесло.
І так лічив би добрі днини,
а дзигарі з високих веж
мене хвалили б щогодини:
«Ти мудро й праведно живеш,
якщо живеш, якщо живеш!»

А я — не той, бо родом з райдуг
і я махнув на похвали —
мене ви знаєте як зайдучу,
а все ж зовете за столи!
Адже в мені бринить як свято
земних історій вічний рух:
про серце, вірне і завзяте,
про творче диво теплих рук,

про незугарне і прегарне,
про сонний сад і жах темниць,
про дівчину з очима сарни,
що виросла в краю суніць,
про двоголосся неба й хліба,
коли у небі віщий птах,
коли духмяна груша липня
в листках повисне і в літах,
а я повім коханій так:

ти — достеменна як сльоза
найтонша лагідна лоза
ти — океан для корабля
розкішна маревна земля

ти — і колиска і труна
найчарівливіша струна

в тобі живе моя луна
моя небесна борозна
я — просто пісенька твоя
моє світило золоте
холодний і бездарний я
коли без тебе все не те
і світ як плід у нас надвоє
аж ми ласуємо обоє

АСТРОЛОГ

У нього палка потреба,
у нього жадання слізне:
окраєць нічного неба
піймати у фокус лінзи...

Бо він живе на горищі,
а там сутерени вищі:
у сутінках — мерехтіння
і сонце межує з тінню.

Він дивиться тільки вгору,
і небо лоскочуть вії,
коли в полудневу пору
від кухні смаженим віє.

Над містом літають птахи,
а поруч із ними «ахи»,
коли роззявлять на площі
голодні роти бідолахи.

Земля собі пілігримить,
кружляє собі й кружляє,
а хтось нові пелерини
на осінь собі замовляє —

а він живе на горищі
(там зимно, там вітер свище),
але насправді з горища
небесна ковбана ближча.

У нього маєтків немає —
згори в декольте заглядає,
а в місті вічність минає
не так, як він загадає.

(Балконне крило ажурне
й сентиментальне, мов танго,
обжив бароковий янгол —
створіння пухке й безжурне).

І взявши голову в руки,
він крикне собі з розпуки:
«Чого я марную роки?!
Візьму попід руку Юзьку,
піду в пивничку на Руську,
забуду святі мороки!
Забуду святі мороки...»

АЛХІМІЯ

В реторті вариться коктейль —
твоя й моя першооснова,
якої давній менестрель
шукав із музики і слова, —
в реторті вариться коктейль
(oh, yes, my baby!).
Я — Фауст, Гамлет, Вільгельм Тель!
Я сплю на небі!

Та будні стомлено шиплять
в розпечених побитих тиглях,
і в суміші отій киплять
сполуки спогадів застиглих.
Коли крізь будні ти пройдеш, —
чи ж обійдешся без подряпин?
Коли в букетах подаєш
надії, від сльоти продряглі,
та от впадеш з високих веж
(oh, yes, my baby!),
побачиш — на землі живеш,
а зірка в небі!

Але всі рани заживуть,
смарагдами всі сльози стануть,
коли цілунки проженуть
слова олжі — поза вустами.
І павутинки наших душ
знайдуть свою першооснову,
немов пелюстки наших руж —
розкриються цнотливо знову:
«Це ти?» — «Це я, твій сум і щем...»
(oh, yes, my baby!) —
я загорну тебе плащем,
немов на небі...

РОМАНС МАРТОПЛЯСА

Я стужився. Я, мов кінь, погриз вудила —
відступи, бідо гірка й мороко:
десь любов моя на Ринку заблудила,
десь отам,
між ренесансом і бароко...

Я стужився. О подайте катеринку!
Про гризоту вам заграю, про утому;
десь любов моя пропала серед Ринку,
між перекупками, три століття тому...

Може, знову кокетує з різниками,
що, ножі об фартухи повитиравши,
височіють, наче брили, над лотками,
мружать очі, мов коти, на неї завше?

Може, спритний зеленяр за стиглі вишні
рве із неї грішну ягоду цілунку?
Чи хитрун-купець в єдваби пишні
окрутив мою зрадливу юнку?

Ах, на Ринку — всі спокуси світу...
Там таке побачиш — не наснитися!
Може, мою діву чисту й світлу
заманили в Чорну Кам'яницю?

Чи й сама вона закам'яніла,
і тепер стоїть собі — Діана!
І ночами шле камінні стріли
в мої вікна, втрачена й незнана.

Тра-ля-ля, тра-ля-ля-ля,
тра-ля-ля, тра-ля-ля-ля,
тра-ля-ля, леле, дана-дана!..

БЛАГАННЯ МАРТОПЛЯСА

Братове, до вогню мене прийміть,
подайте хліба чесний почастинок —
я йду давно, а клич нічних вістунок
мертвить і воскрешає водномить.

Я виміняв на вітер срібло й мідь,
я став недоторканий, мов цілунок.
Я йду і на плечі моєму клунок,
і ви мене, братове, обійміть!..

Я не навчу вас жити на землі,
збирати мед і стригти череду,
додаючи рублі та мозолі.

По гострім путівцю, мов по мечу,
до ваших жител радісно прийду
і невблаганну зірку засвічу...

БАЛАДА ПОВЕРНЕННЯ

Коли мандрівник повернувся додому,
ступив за ворота, зійшов на поріг,
здійнявши на плечі дорогу і втому, —
всі радощі світу вляглися до ніг.

Його не забули, його зустрічали:
вечеря з вином — на широкім столі;
чомусь не казав про далекі причали,
замкнувши в устах невідомі жалі.

І всім було дивно, і жінка до ранку
зітхала в даремній гонитві за сном.
А він все дивився туди, за фіранку,
де зірка по небу пливла над вікном.

* * *

А це така любовна гра:
кружіння, дзеркало і промінь! —
ти все одно підеш за грань,
у чистий спомин, чистий спомин.

Кружіння!.. Ніби й неспроста
миттєвий дотик (чудо стику!) —
на луг життя і живота
покласти б руку, теплу й тиху...

Ми надто близько — марний знак,
той запах Єви — не інакше!
Ми двоє в дзеркалі, однак
усе не так і все не наше.
Бо вийду із дзеркальних меж —
розвалиться хистка будова.
Ти в чистий спомин переїдеш,
слонова кість, роса медова...

МУЗЕЙ СТАРОЖИТНОСТЕЙ

Як ми ходимо обоє
нетрями старого дому!..
Гобелени і гобої
славлять пару невідому,

ніби бачать
нашу змову:
кожен дотик —
теплий спалах.
І тоді ми знову (й знову)
переходимо
в дзеркалах.

На годиннику з гербами,
як завжди, година друга,
і крадеться вслід за нами,
може, туга, може, фуга...

Повз портрети
і портшези
з нами йде
луна від кроків.
Ми кудись надовго щезли
(двісті років?
Триста років?).

І, коли вже стане темно,
з неопалених покоїв
(я, здається, вівся чемно,
я нічого не накоїв),
у жаркі вогні неонні
повертаємось
навіки.
Я несучи тебе в долоні,
і життя таке велике...

СТИХІЇ

Мадригалик

По-перше камінь. Твердь. І підмурівок.
Холодна перепона. Тож мета
втікає від зарюмсаних корівок,
а застається творення хвоста.

Коли, розбивши камінь, з порожнечі
ти витвориш, мов іскру, чистий шал,
Вона тобі — рожеві нігті в плечі,
Се — у вогні розжарений метал.

Але коли ти Майстер, то з металу
ти витнеш золоті кружала зір
і понесеш її, легку й повсталу,
і се — стихія леткості: ефір.

НІЧНА ЗМІНА

Закіптюжений ангел живе у друкарні,
наче промінь стрибає в дівочі люстерка,
на губах залишає цілунки безкарні —
безшелесний, мов тінь, і липкий, мов цукерка.

А за вікнами вечір, десята година,
але ясно, як вдень, бо п'ятнадцяте червня.
І любовна жага, аж якась голубина,
засвітилась на площі, як п'яна харчевня.

І зібралось на дощ, і цвітуть парасолі —
попід вікнами плавне народне гуляння,
і цукрові блудниці пливуть в ореолі,
а друкарня двигтить і гуде, мов гуральня.

І тримає в собі цих легких полонянок,
що мов сірі гілки виростають з машини, —
щось літало над ними, в'язке, як серпанок,
перетнувши повітря, мов тіло пташине,

щось крутилося тут, безпорадне й крилате!..
І коли врешті змовкнуть нічні лінотипи, —
розкриваються плечі, спадають халати,
кольорові дівчата виходять під липи.

Заспокоєний ангел, покинувши чати,
на рулонах паперу вкладається спати...

ОПІВНІЧНИЙ ПОЛІТ З ВИСОКОГО ЗАМКУ

авжеж не райський сад не світять помаранчі
загублено стежки і втрачено сліди
а все що є у нас ліхтарик на підзамчі
і треба нам туди

збігати у п'їтьму яка непевна втіха
чи виросте вогонь
коли позолотить найменша іскра тиха
розсипаний пісок розрив поміж долонь

і тісно між дерев і темно в сьому граді
і тягнуться до нас обуджені гілки
та крізь нічне зело що пнеться на заваді
злітаємо з гори злітаємо таки

і жодної зорі лиш доторки тернові
і де ще той ліхтар чи світиться йому
подряпини легкі падіння варте крові
і навіть без надій

і навіть у п'їтьму

бо хто на світі ми
за сімома шляхами
шукаємо любов як золото в ріці
закрито всі доми
спідниця з реп'яхами
і скалка
на щоці

ПРОМОВЛЯННЯ САМОТНІЙ

...і хоча все золото світу не варте твого мізинця
і тільки для тебе жовто горять сьогодні сади
губи твої холодні наче прозорі вінця
яких ніхто не торкався прагнучи світла й води

губи твої неспиті а все ж таємниця квітки
сповита в них і забута допоки живеш сама
вона проросте крізь тебе ніби крізь чашу звідки
солодко й тлінно пахне цвітом і тілом п'їтьма

несеш отак мов клейноди а може *клеймо* дівоцтво
ось його зимне плесо між двох берегів як між пут
поки з лози постанеш уже не вином а оцтом
скільки ключів назавше квітку в тобі відімкнуть?

і так прочуваєш того хто з милості чи з нарути
злетить на тебе й розтане в чадні долини безсонь
ввійде в твою кров і шкіру тебе народивши вдруге
і лишить губам болючий незнаний новий вогонь

Т Р И Б А Л А Д И

ЛЕМБЕРЗЬКА КАТАСТРОФА 1826 р.

Дня 14 липня 1826 р. прийшла подія, що потрясла цілим Львовом: стара ратушева вежа по полудні зарисувалася й о годині чверть на сему вечером з великим тріскотом завалилася. Наперед вже опорожнено ринок з людей, але все-таки у звалищах погиб трубач, двох жовнірів і кількох робітників.

*І. КРИП'ЯКЕВИЧ
«Історичні проходи по Львові»*

З отого дня суремного, як завалився ратуш,
усе навіки зважене і вписане в архів:
«Понесено у людности не так велику втрату:
погиб трубач, двох жовнірів, кількох робітників».

Маленька апокаліпса на ринковому пляці:
з розпуки позіхнуло трагічне місто Львів,
мов гер таємний радник над аркушем реляції:
отин трупач

тфох шофніріф

кількох ропітнікіф.

Зібрали вдовам на свічки, а матерям на ліки.
Дітей забрали в інтернат на вулицю Сиріт.
На поминках буяла чернь і мандрівні каліки
і гунав куксами о брук увесь калічий рід
(і кожен чесно їв, і пив, і плакав як умів:
погиб трубач, двох жовнірів, кількох робітників).

Поховані під вежею, вони ввійшли в комори,
де світло мре і твердне кров, де вже не чути з тьми,
як на майданах і в шинках реве житейське море.
Там інше світло — і воно біліє над кістьми.

Вони зійшли в підземну хлань, немовби в інше місто, —
їх не любили на землі й забули серед хмар.
Ішов попереду трубач.

Він дув натхненно й чисто —
так ніби не трубу тримав, а вогняний ліхтар.
Коли ж посмертні очі в них зітліли, мов одежа,
вони злягли на дно камінь — плече коло плеча,
лиш не вгавав, як джерело, і виростав, як вежа,
таємний і хрипкий сигнал — відозва трубача.

ДИДАКТИЧНА ВИСТАВА В ТЕАТРІ БОГУСЛАВСЬКОГО

Велике вражіння у Львові зробило те, як один із акторів відкрив домовини з людськими кістяками, — при перебудові костела на театр забуто усунути з підземелля давніх покійників...

*І. КРИП'ЯКЕВИЧ
«Історичні проходи по Львові»*

Панове публіка, для трепету і млості,
для гостроти і свіжості в серцях
репрезентуєм підземельні кості.
Панове, всі ми ходим по мерцях,

як по мостах. Вони лежать під нами,
тверді, мов підмурівки у домах, —
ростуть униз невидними вогнями.
Пройміться світлом нищих костюмах...

Розкішно вам у ложі, мов на лоні,
на галереях — тупіт і аншлаг,
ви так бурхливо плещете в долоні,
немовби винні в смерті бідолах...

Панове, цить!
(Стікає воском люстра...)

Мерці мерцями, їм не в голові.
А ми — мов лишаї на тілі людства —
голодні, геніальні і живі.

Тож порятуйте нас! і лорнетуйте
худу й безкровну шкіру галатей.
Подайте хліба, рани побинтуйте —
панове, всі ми схожі на людей,

зігравши королів і принців крові,
у вицвілих плащах, мов у мішках,
підем у тьму — в мансарди вечорові —
і спати полягаєм на дошках...

НАШПТУВАННЯ З ВІКІВ

В 1855 р. Франц-Йосиф відвідав знову Замок у вечірній порі, в каварні гостила його шляхта, з балкону каварні цісар оглядав ілюмінацію Львова на його честь.

І. КРИП'ЯКЕВИЧ

«Історичні проходи по Львові»

Мій цісарю, хвала тобі — яка щаслива нація,
що ти ступив на наш пісок вечірньої пори.
Кущем небесним зацвіла ясна ілюмінація,
остроги в тебе срібляні. Ти дивишся з гори.

І дим ракетниць очі їсть — яке палке зворушення!
У церемоніймайстра з напруги карк упрів.
Ми всі готові хоч на смерть, мов посполите рушення,
і сльози капають з очей гицлів та шандарів.

(Наш загумінок став як сад. Петардами і бомбами
обстріляно небесне дно для більшої краси.
Оркестри віддано ревли тромбонами і тромбами,
повії прали негліже і пудрили носи).

Ілюмінація! Оркестр! Волаємо і граємо —
цісарська доля — наче сфінкс, і що вона пошле? —
чому, пожежу чи війну, небіжчика в Сараєво,
тож веселися, цісарю, ти ще дитя мале!

Ще маєш білого коня і капелюха з перами,
твердиня влади, мов горіх, імперія без меж,
таємно вішаєш когось, обдурюєш паперами,
і де ще той двадцятий вік, в якому ти помреш?..

НОВІ ЕТЮДИ БУДІВЕЛІ

КАСАРНЯ

ми навіть її не бачимо і не знаємо яка вона
адже вдосвіта вибігаємо з неї повертаємось
коли споночіє
певно вона мурована
ще досі в ній пахне кінським потом
і сіном зі стаєнь гусарського реґіменту
здається має кам'яні сходи
а коли ми шкребемо її безконечно чорну підлогу
відламками шкла і тупими бритвами
то здається шкребемо спину великого кита
вгрузлого в міліну
у листопадовій пітьмі шостої ранку
лунає сурма побудки
розлучивши кожного з його нічними дівчатами
і під хрипкі погрози капралів
друга чота зіскакує на голови першій
ми ніяк не можемо розтулити очей і руки
все ще тягнуться за дівчатами котрі відпливають
і так починається день

ВОКЗАЛ

отут ми прагнемо сісти в потрібний поїзд
слідуючи за дороговказами поспішаємо
крізь тісні коридори між клунками й валізами
нам ніколи вгору глянути де під кулястим склепінням
повисла загорошена й тьмяна
флорентійська люстра
стискаємо спітнілі мідяки як пружину
шикуємося в безладні черги
над нами гіпсовий настінний путті десятих років
дме в позолочений ріжок іноді
глянемо в бік змученої блондинки
що притулившись до колони їсть яблуко
врешті виринаємо
на пропахлому пивом і трояндами пероні
когось цілуємо просимо не забувати сумніваємося
чи потрапили на своє місце
аж поки не відірвемось від землі
і м'яко рушимо
заспокоєні дивимося з вікон як жовкнуть
перші дерева у приміських лісах

УНІВЕРСИТЕТ

ми послуговуємось мертвими мовами
ходимо безпорадні серед астролібій реторт
черепів
з висоти земляного валу слухаємо
дзвін миколая на брукованому подвір'ї слухаємо
красномовного ритора заляпаного крейдою ціцера
на уроках медицини зазираємо в очі
мерцям
ховаємо в кишнях тютюн і нещотливі малюнки
вранці чемно ступаємо за капеланом
жбурляємо в котів малими філософськими камінцями
опівдні втікають від нас
найдотепніші силогізми і формули адже
поруч за крутими вогкими мурами
саме розвішує щойно випрану
мокру ваговиту
білизну
медова служниця підстарости

ГРОБНИЦЯ

і ось ми зібралися всі разом ціла родина
коли цвинтарні служаки відітнули
непевний промінь за останнім з нас
ми знову зустрілися як за найкращих часів
гри на біржах
катання на фіакрах
недільних балів у замиському клубі
лежимо на твердій підлозі
під мармуровою чашею
що від палого листа й дощівки тяжка
та все ж у пристойному товаристві
праворуч цукровий магнат
ліворуч оперний тенор
не чуємо як тече вода шумить вітер але
іноді глухої нічної пори здригаємось
коли затягне лайдацьку пісню молодь
повертаючись пізно з танців
у робітничі передмістя

БІБЛІОТЕКА

ми шукаємо щонайточніших знань
драбинами сходимо на вищі поверхи книгозбірні
нишпоримо по стелажках спільно з павуками
здіймаючи крейдяні хмари під стелею
мов на вершині стрімкої вежі
чуємося повітряними гімнастами
аж забиває дух і ледве
втримуєм рівновагу
поринаємо в найтовщі томи без надії колись вибратися
книги поглинають нас як моря
хапаємось руками за різьблені виступи
сяк-так тримаємось на поверхні
і коли вже цілком підупадем на силі
засапані обсипані штукатуркою
здається знаходимо
в гущавині сап'янів та коленкорів
притулене до стіни
легке і тепле
гніздо
вуличної ластівки

ЛІКАРНЯ

ми стаємо щоразу легшими
о десятій ранку по закінченні процедур виходимо
всі в однакових фланелевих піжамах
в наших рухах дедалі більше невагомості
ходимо парком старої садиби
граємо в доміно біля гіпсової купальниці над водою
по обіді граємо в доміно у палатах
іноді нянька висварить когось
хто наслідив калошами на музейному килимі
граємо в доміно дивимось у вікна
часом повз оранжерею і літню альтанку
проносять когось такого
укритого твердим накрохмаленим простирадлом
їмо яблука
в наших очах щораз більше ясності
до пізньої ночі тишком розповідаємо анекдоти
водночас прислухаємось
коли ж нарешті вирине з лісосмуги
той сліпучий експрес далекого прямування

ПЛАНЕТАРІЙ

вчимося бути далекоглядними
недільного дня тяжіємо до повчальних розваг і видовищ
розглядаємо небо зі сферичної башти
випнутої мов око циклопове
неподалік чортового колеса та літньої естради
виткими сходами прямуємо до зірок
припадаємо до телескопа як до дерева
наводимо різкість в окулярі
ця чудодійна гармата для споглядання висот
показує нам парад планет
на цупкому картоні небесної мапи
засвічуються одне за одним електричні сузір'я
хочемо запам'ятати їхні назви
адже навколо стільки туманностей
нетерпляче питаємо коли ж буде
чумацький шлях
зійшовши знову на землю
стріпуємо з плечей місячний пил
п'ємо лимонад у павільйоні навпроти
саме тут і саме сьогодні
випадково
навіки

Ф А В С Т О В Е С В Я Т О

1. НІЧ

Ось тобі, вбога пуста голова,
перше знамення Різдва —
снігу добув ти для білих поем,
вітру черпнувши плащем.

Крила не тут, але спогад крила
на ніч прип'яв до стола —
мить, наче рибу, ловиш багром
і повертаєш в огром.

Тільки тепер вона має печать
віщих прозрінь і зачать.
Є в ній зима — цегляні димарі
теплі о білій порі.

Ось тобі й ніч, пуста голова,
напередодні Різдва.
Хочеш — придумай, як до зорі
рушили тріє царі...

2. ЗОРЯ

Там, де нас немає і не буде,
сніг упав на вежі і сади.
В темряві жаріють без остуди
вогники у вікнах зі слюди.

Сяють ночви, тесані до ладу,
і м'яка для купелі вода.
І зоря таємну має владу.
Ляда. Чоколяда. Коляда.

3. СУМНІВ

Такої ночі перейду місток,
ступлю на сніг і подолаю схил.
Всього мене — до мозку і кісток
пройме мороз, опівночі стосил.

О ніч німа, пустельна і совина!
Цей холод, ця тілесна печія...
Матерія — первинна. Це — провина.
(Як не моя й не Божа, то чия?)

Мої знання сумнівні і сумні.
Тому й жага нуртує, мов аорта, —
і я не сам: глузлива пика чорта
по-змовницьки підморгує мені.

Беріть мене, панове чортівня!
Тягніть у вир, де душу розітнуть.
А там, де народилося ягня,
про мене, безнадійного, зітхнуть...

ЕКЗОТИЧНА РОСЛИНА — ПАСТЕРНАК

Гуділи вітри.
Йшов холод зі степу.
І зимно було немовляті з вертепу
На схилі гори.

Його зігрівало дихання вола.
Приручені звірі
Схилялися в мирі,
Над яслами плавала тепла імла.

Обтріпавши пил зі своїх кожухів
І проса зернини,
Вдивлявся з вершини
Спросоння у темряву гурт пастухів.

А там було поле в заметах могил,
Цвинтарна горожа,
Нагробків сторожа
І небо над цвинтарем, повне світла.

А поруч, іще не відомим вогнем,
Сумирніш од скіпки,
Що світиться з шибки,
Горіла зоря на шляху в Бетлегем.

Вона плом'яніла, як збіжжя, з безмеж,
З-над неба і Бога,
Як відблиск нічного
Підпалу в стодолах, як сполох пожеж.

Вона височіла — скирта вогняна
Соломи і сіна,
У світі єдина,
Цвіла, сколихнувши простори, вона.

Над нею заграва вросала у ніч
І щось означала,
Ясна й небувала.
І три звіздарі поспішали на клич.

Позаду везли на верблюдах дари.
І два віслючки уповільненим ходом
Трюхикали вниз, дріботіли з гори.

І видивом дивним нової пори
Росло віддалік все, що збудеться згодом.
Всі думи століть, і пориви, й вітри
На площах майбутніх, всі зали й музеї,
Всі витівки маґа, всі пустощі феї,
Всі кулі з ялинок, всі сни дітвори.

Весь трепет затеплених свіч, усі віти
В мигтінні позліток, всі радощі гри...
...Все зліщав зі степу розлючений вітер...
...Всі яблука світу і всі кольори.

Ставок заслоняли вільшані верхи,
Частину, проте, було видно зусюди
Крізь гілля дерев, де чорніли птахи.
Як вийшли на греблю осли і верблюди,
Змогли роздивитися їх пастухи.

— Ходімо й собі та вклонімося чуду, —
Сказали, запнувши свої кожухи.

Від човгання снігом робилося жарко.
Поляною вздовж, ніби листя слюди,
За хату стелилися босі сліди.
І саме на них, мов на племінь огарка,
Гарчали вівчарки при світлі звізди.

Морозяна ніч виглядала, мов казка,
І хтось невидимий над плином ходи
Щоразу вривався в пастуші ряди.
Собаки брели, озиралися жаско
Довкола підпаска й чекали біди.

Тією ж дорогою, в тій же місцині
Йшло декілька ангелів. Тихі й чудні,
Були між людей безтілесні, мов тіні,
Та слід залишали їх білі ступні.

Було крізь юрбу прощтовхатися годі.
Світало при вході, де кедрі росли.
— А хто ви такі? — запитала Марія.
— Ми плем'я пастуше й небесні послі,
Прийшли вам обом воздавати хвали.
— Всім разом не вільно. Чекайте при вході.

І в попелі сірім досвітньої мли
Товклися погоничі, зайди, заброди,
Сварилися вершники і пішоходи,
Над жолобом, видовбаним із колоди,
Верблюди ревли і хвицались осли.

Світало. Вже ранок, мов порох золи,
Останні зірки вимітав з небозводу.
Лише трьох волхвів із усього наброду
Впустила Марія, і ті увійшли.

Він спав, тихо сяючи в яслах дубових,
Як місячний промінь в глибинах дупла.
Його зігрівали безмов'ям любови
Губи ослині та ніздрі вола.

Стояли в п'ятьмі, що тремтіла, вразлива,
Шепталися, ледве знайшовши слова.
І раптом із сутінків, звідкись ізліва,
Хтось мовчки відвів з-перед ясел волхва,
І той озирнувся: з порога на діву
Дивилась, мов гостя, зірниця Різдва.

1947

ІЄРОНІМ БОШ ХХ

Наші святочні пориви — палкі та вознеслі,
ніби й не нам волокти цю планиду грузьку.
Далі, все далі від нас рибалки і теслі,
тільки предвічні сліди на воді та піску.

Годі рибалити, браття, — глибини стемніли:
риба з морів у бляшанки тісні запливла.
Наші обійми схололи, обличчя змарніли
в холоді надто блискучих будівель зі скла.

Між синтетичних ялинок шукаємо віху:
як розпізнати майбутнє, о куле скляна?
Акумулятор для німба — винахід віку,
на видноколі — вогнетривка купина.

Щось ми згубили (а може, знайшли) на розпутьті,
тут, в епіцентрі іржавих дротів та епох.
З тихим благанням дивиться в очі майбутні
наш до ялинки підвішений крихітка-бог.

ТАНГО «БІЛА ТРОЯНДА»

Десь поміж двадцятими, поміж тридцятими,
поміж дахами, балконами й вивісками,
в надвечірнім затемненні сніжного міста,
снується танго безпритульне,
вигадане студентом консерваторії на узбіччі хідника
з допомогою акордеона, романтичних уявлень і голоду.
Акордеон виливає таку аргентинську пристрасть,
аж у серцях перехожих попівен спиняється кров,
і мандрівні папіросниці гостроплечі
чорну фарбу виплакують з тихих очей,
і газетні хлопчиська в картузиках
тупочуть у такт босоногими черевиками,
і нетанучі профілі хутряних пасажирок
напівобертаються з авт і фіакрів,
а меланхолійний добряк поліцейський
відпускає, зворушений, з Богом дільничного прошака —
*перші ніжні поривання
поцілунки і зітхання
і твоя тремтяча рука*

І кожен музичний мідяк — це визнання,
це шанс не померти з голоду, стати генієм,
перепустка до ювілейного залу,
десь поміж п'ятдесятими й шістдесятими,
де статурне сопрано і тенор з широким ротом
(і коли він його роззявляє —
на люстру летять солов'ї),
де вишивана публіка так досягає оваціями,
ніби чорна хмара гнівним дощем,
де медалі, і лаври, і сльози на бюстах хористок,
де немає зимового танго, забутого ще у тридцяті,
а колючі, мов терня, красуні тобі несуть квіти,
і шукаєш у пустіі невидимий акордеон,

але профіль тінистий напівобертається в ложі,
щоб тобі посміхнутись прихильно,
щоб закликати поночі, ніби в утрачений сад,
у прожиті міста, у стемнілий, віддалений рай —
перші неспокійні ночі
перші муки снів дівочі
і найперше слово — кохай

Наче в мушлю сповзав ти по сходах додолу,
обіймаючи акордеон, мов талію прачки,
і невже це був ти, і невже ти до танцю їм грав,
цим невмитим гостям опівнічних прокурених кнайп,
цим укладачам бруку і швачкам,
вуглярам, ковалям, копачам, сажотрусам, повіям,
і невже це вони, проштовхавшись до твого плеча,
все горланили: «Білу троянду-у!»
І за першими тактами більшали очі
недорослих танечниць, що, вену вколовши,
вилітали попарно на світло, немов на поміст,
і здіймалися білі ключиці в поривній задусі...
І тоді в цьому димі, в цих випарах, там,
поміж двадцятими, поміж тридцятими,
так розмито й непевно напівобертається профіль,
і ти ладен померти, і знову це танго, і знов —
перші клятви і моління
перші стогони й боління
і таємна перша любов

ЦИРК «ВАґАБУНДО»

I

Я продаю квитки на магів і на мімів,
я коло входу став з ключами, мов Петро.
О діти передмість з устами херувимів!
Шатро — мов помаранч. Приходьте у шатро!..

Ми йшли пісками міст, мов митарі за митом,
обсипані зірками й пухом із тополь,
наповнивши завулки світлом і блакитом,
скоривши Неаполь, Марсель і Леополь.

Директор цирку — йог і екстрасенс Ананда
(мов еполет, сидить на ньому скарабей).
Він — заклинач рослин, і світляна троянда,
неторкнута й німа, росте з його грудей.

Цукрова вата — харч для янголів і птаства,
мов кокони Коканду, мов паволока хмар —
для приміських дівчат яка солодка пастка,
аж світиться із них жадання, мов ліхтар..

О діти злих часів, посіяні в огромах
пастуших пустирів, де рейвах відлунав!..
Приходьте у шатро. Один-єдиний помах —
і душі заясніють, як терен із канав..

II

Я продаю квитки на блазнів і факірів,
на мерехтіння ламп і хихотіння мавп.
О власники грошей з обличчями вампірів,
для вас і ваших дам — парад у стилі «ваммп».

От акробатки Ле липке лискуче тіло
звивається в кільце, достоту ніби вуж.
А от фігляр Вендетто — як тонко, як уміло
протне він вас ножами під оркестровий туш!

Однак лише на мить (віват, панове смертні!):
усіх вас оживить на грані чорних тайн
приборкувач сирен, кентаврів, перевертнів,
гіпнотизер і дух Азріль де Франкенштайн.

І що почнеться тут! шизофренічні танці
банкірів і повій, графинь і різників!
О власники життя, о павуки у шклянці —
для вас — нервовий вальс, аж піна з язиків,

піротехнічний шал! і димові завіси —
це тільки ззовні цирк, а в глибині пітьма!
І в ній немає дна! — черниці та гувльіси
влітають у тунель, затягнуті сторчма...

III

Я продаю квитки на коней та верблюдів
у збруї золотій пошарпані боки.
О пильні сторожі з очима страхолюдів,
з очима без очей, з очима навпаки!

У наш духмяний хлів, де спалахи звіриних
вологих теплих тіл, де ситий дух кубла,
приходите і ви в казенних пелеринах —
землисті голоси і кров, немов зола.

І звівши зимні очі на паперові зорі,
де в'є високі петлі мотоциклетний ас,
ви стежите сурму в ревкім його моторі —
яку майбутню бомбу пригріє він для вас?

Шукайте динаміт! Хай детектив залізе
в позакулісні сфери, пекельний, мов Марко.
Він витрусить намети, халати і валізи —
а звідти лише ластівки. І латані трико.

Ілюзіон! Мана! Сторожа заблукала
у цирку, мов у снах. Я прочитав ті сни:
листівки ластівок протягли стіни і дзеркала,
немов укуси кажанів, — на шиях ордени.

IV

Я продаю квитки на цитри й тамбурини.
Втікає вам із рук ця музика ламка.
О вуличні філософи і кав'ярняні прими!
Це Соломії соло. Так тече ріка.

Це вище, ніж атлет, що гне залізні штанги,
і навіть — ніж лемури, що нявкає котом.
Від неї ніжними стають руді орангутанги,
і зорі замість дір пронизують картон.

Цирк обертається. Вгорі — співає Соломія.
Трапеція тремтить, немов крило живе.
Живемо в цьому Вавилоні — кожен як уміє,
а ну ж вона зірветься вниз
чи спів насмерть зірве?!

Та ж ми без неї — тлінь, безлика й без'язика,
що на тісних торгах міняє імена.
О містечкові віршарі в розбитих черевиках!
Ви кожному скажіть, що є у нас вона...

Є голос! І любов!..

Але я замовкаю.

Це тільки ззовні цирк. А в дійсності — земля.
Я зупиняю механізм. Я касу замикаю.
Микаю-за. Ка-ю-ми-за. Бім-бом. І тра-ля-ля.

ВОЛЬФ МЕССІНГ. ВИГНАННЯ ГОЛУБІВ

Мав я прегарну здатність (чи то хворобу):
двійко голуб'ят у череповій коробці.
В ротову мою порожнину, від крику аж пурпурову,
зазирали медики, ворожбити та інші знаючі хлопці.

Як я вами пишався, мої крилаті кристали,
пернаті мої мучителі з давніх полотен!..
Ціле літо об мене крилами терли і туркотали,
заснувавши в моїм черепі містечко Туркотин.

А восени упав з неба миршавий ілюзійніста.
Слухав мене стетоскопом — як вони там шурхочуть.
Збіглося на це подивитись ледь не півміста.
І тоді прояснів я: «Летіти хочуть».

Вилітали мені з голови крізь отвір у рані,
або крізь моє третє око (ніяк його не заплющиш).
А той миршавий пес мав у кишені браунінг
та й одною кулею двох голубів розлуцив...

Став я цілком сумирний, загнавсь у схови,
поводжуся без відхилень — чемно і гречно.
Не тому, що вбиті колишні мої птахове,
а тому, що ношу в черепі тепле їхнє яєчко...

ПАНІ КАПІТАНОВА

Капітанська вдова мала білих мишей
в закапелку дірявої кухні,
а ще в неї був канарок Мішель
і носовички трикутні.

Втім, ніхто не знав, де ночує вона,
по яких катакомбах приносить офіру?
Шльома Фішер подеколи давав їй банан,
або інший овоч, або фігу.
(А найстарший з-поміж Андруховичів
ще й хліба давав до овочів).

Королева завулків у веретті одінь,
капустина в лататті хустин.
А той капітан — що він був за один,
певно, вмер молодим і пустим?

І тому вклякала пречиста вдова
перед вітварем зимної студні,
щоб глибинна летюча священна вода
змила з неї ці свята й будні.

А тоді розгортала полотна хустин
на рослинних ребрах решіток
і привселюдно сушила ці герби самоти,
недоречна, як пережиток.

А не стало її — та й Ринок зачах,
лиш піски аравійські слід її замітали.
Відлетіла, кажуть, на білих носовичках.
А ще кажуть, поховали її санітари.

СТАРИЙ ОЛІЙНИК

Ремонт парасольок — це водночас і розвага:
розпустиш її, мов дерево якесь кістяне чи бамбукове —
і тишишся, і не бачиш нічого довкіл, роззява,
читаєш дощів колишніх вицвілі букви.

Майстерня його — капличка в ніші замшілого муру,
туди несе парасольки все місто меланхолійне.
Засвічуються в шовках амури або лемури,
як тільки вимовлять люде його наймення олійне.

Злітають хінські дракони, всіякі інші екзоти:
магнолії, орхідеї (таке все пишне, скромне!).
А є парасольки чорні, як провінційні гризоти,
як діри на дні галактик або ворони.

Тому він любить під кайфом читати нотацію,
таку якусь несусвітну — не склеїти, не зрозуміти,
коли з недопитим кухлем обходить усю автостанцію,
де з вікон на нього витріщились прозектори та езуїти.

Чи ж варто на світі жити заради старих парасольок?
Питання надто дражливе для мандрівних філософів.
Та, дозволу не спитавши, з діагнозом «параноїк»
він три війни пережив
і царювання трьох йосифів.

Так само колись без дозволу покине замшідлу нішу
і з недопитим кухлем повз нас, твердих і сумлінних,
пройде і кане за рогом у споконвічну тишу,
коли його з неба закличуть:

— Пане Олійник!..

ДОКТОР ДУТКА

Доктор Дутка, що знав дев'ятнадцять мов
(а якщо з діалектами, то двадцять чотири),
відбивав цілий світ, ніби давнє трюмо,
і судився з онуками за площу квартири.

Доктор Дутка, що мав п'ять казкових кімнат
у сусідстві з власником промислу шевського,
в тіло дому вмурований був, мов атлант,
з бородою білою, як у Грушевського.

Доктор Дутка, що жив по пахких словниках,
із балконом у сад, у бузковість і вогкість,
і солодку траву, всю в живих слимаках,
доктор Дутка, мов жінку, кохав Одинокість.

Трохи згодом, на схилі розтрачених літ,
опинився в мішку з безпорадністю птаха.
Це тоді він світіння почув на чолі
і за ширмою спав, наче ангел на цвяхах.

І тріщали кремени, крісла. І горіх
стародавніх епох усихався найдовше.
Скільки чорних панчіх, капелюшків і бліх!
Попіл сипався з книг, налипав на підощви,

вилітали в непам'ять за вітром слова,
у колодязях мови робилось діряво,
та світила, мов люстра, стара голова,
і шумів амариліс — кімнатний диявол.

Врешті судді сказали, що справа пуста.
По лікарні ще й досі літають обрізки
слів, що він вимовляв і на волю пускав —
рятівні суголосся, либонь, асирійські...

ДЯДЯ ЖОРА, МІГРАНТ

Переповнений георгіями кавалере,
вранці виходиш, ніби з вольєри,
пахкаєш люлькою на пташок Божих,
чигаєш при дорозі на перехожих.

«Гей, куди йдеш проз мою фузію?
Побалакаймо про Грузію, про дифузію...»
Обсідають, мов бджоли, спогади, візії —
закотився в небо шлях дивізії.

А по ньому коні пруть, а ще танки,
і пражанки пахнуть, мов парижанки,
і лафети під мертвими аж зігнулись:
«Я — один з тих, що повернулись».

Гімнастерка блискає, вся в металі:
за кожного невбитого — по медалі.
Патериця в руці, мов жива парість:
«Гей, куди йдеш проз мою старість?»

Воячкам небесним — довічну оргію,
травень проживаємо без розкаянь.
Все тече річкою, старий Георгію,
тільки ти на березі, мертвий, мов камінь...

ЛЮБОВНИЙ ХІД ПО ВУЛИЦІ РАДЯНСЬКІЙ

це хід весняних звірів це парад лемурів
мальовані роти палкіші свіжих ран
це час коли жага струмує навіть з мурів
це марш нагрітих тіл жагучих мов коран

це танці потіпах під солодовим небом
ясновельможна кров темніє мов чифір
дівчата з медучилищ пахнуть м'ясно медом
прозорі наче спирт летючі мов ефір

це вихід гультипак під шелести акацій
похід під ліхтарі лоліток і моргух
мов піонерок плин у дні шкільних ваканцій
повз вигуки афіш про м'ясо і про дух

повз біржу казино мелодію міліцію
пастушки з вітражів упирки з вар'єте
дурепи осяйні вогненні янголиці
ці малпи трохи мальви кожна з них цвіте

це час дерев і змії духмяний і такий
що виростає з ніг сурма хрипка і грішна
вони ідуть а ти як той більярдний кий
не в силі проказати навіть харе крішна

або ось ти поет улюбленець планет
що бачиш то шоку то вухо або кліпсу
заряджений такий увесь мов пістолет
готовий розрядитись влучно в першу ліпшу

або ось ви вуйки набичені буйтури
атлети з-під вітрин деталі від скульптури

або ось ти флейтист весь голубий аж синій
що трешся між купців з якихось абісиній

або хлоп'ята ви безвусі шкуродери
зелені королі вологі від жадань
уродженки весни пантери і гетери
повз вас ідуть у сні в липку бездонну хлань

і потім розтають і недосяжні знов
тікають у гаї повітряних небес
над вулицею ніч

помада туш і кров
я так я так я так
я так тебе тебе

СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ ЗВІРИНЕЦЬ

1. ЄДИНОРІГ

Єдина.

В лісах застає мене темна година,
як музика в місті зненацька за рогом.
Я чую: пасеться узліссям єдино-
ріг (не плутати з носорогом).

Я брав тебе, як фортечні мури,
я в себе вмістив стільки стріл, скільки зміг.
А зараз ніч, як великий мурин,
і тужно голосить єдиноріг.

Він рідкісний звір. Я галопом розсуну
пахучі кущі і галявини. Там
він пив, наче воду, кожную красуню,
та я навіть подиху з тебе не дам.

Він лагідний звір. І тонка в нього шкіра —
зламається спис назавжди, мов жердина.
Я навзнак засну біля вбитого звіра,
прохромлений рогом.
Єдина.

2. ПТАХОРІЗКА

Це рясне гуляння вбогих при музиці,
під мурами, де випивка і тінь.
Це триває свято поїдання птиці
при світлі відлітань і тріпотінь.

Треті птиці лунко прокричали ранок,
і ринок забував, як райський ліс.
Тож тяжкі тіла знекровлених коханок
закутує в п'їтму пан птахоріз.

По його робітні в'ється чорне пір'я,
і руки в нього, кажуть, золоті.
Музика на ринку. Вивіска «Вампірня»
ясніє, ніби кров у темноті.

Він виймає з тіла теплу душу птичу
(його небіжчик тато — знаний кат),
а вночі приводить у заляклу тишу
крилатих і співаючих дівчат.

Злякані амури. Під'яремні псиська
шукають у жаливі кість крила.
Це розправа з ангелами — ангелорізка,
це пісня жолобками потекла.

Ми ж, умивши пивом пересохлі мізки,
згорнувши небеса в густий рулон,
та й гостимось на паперті птахорізки
у місті, що зоветься Вавилон.

3. ЄХИДНА

Повертаємся, всіявши зойком оази:
кров на піхвах, засмага східна.
Та зачинене місто, мов острів прокази,
або клітка, в якій єхидна.

Поки нас не було, поки нас у пустині
прошивала сурма побідна,
на стовпах і криницях, мов сіль на хустині,
проступило тавро: єхидна.

Ми згубили себе в агарянськiм поході.
Перемога цілком невидна.
І до рідних дверей нам достукатись годі,
і вітчизна немов єхидна.

Рідні панни зів'яли по вежах і клітях,
пізня ласка така фригідна.
В зимних венах померло дзвінке повноліття,
а в очах ожила єхидна.

Це вона відкладає століття, мов яйця,
по торгах, де музика мідна,
де помости смертей, де живуть і бояться,
де юрба сичить, мов єхидна.

Що я можу? Хрипуча сурма наді мною.
Я півсвіту пройшов приблизно.
Можу босим піти за твоєю труною,
рідна панно, стара вітчизно.

4. ГРИФОН

Мій пане, який нерозумний світ!..
Яка на румовище сходить журба!
Під небом, чорним, ніби графіт,
конаю в піску. І грифон з герба.

З дерев погаслих кричать граки.
Я впав з коня і програв турнір.
Тепер крізь мене ростуть гілки,
пробивши в панцері триста дір.

Лети ж від мене, монстре знамен,
крилатий леве! Я випав з гри.
З очниці в мене цвіте ромен.
Я не мав меча. То був лютні гриф.

А ту, що чекає, що ймення мої
на грифелі пише в стотисячний раз,
крилом захисти. І замовклу її
у землю сховай від облуд і образ.

Чому ж не летиш? На вологім піску
танцюєш довкіл моїх тихих рук.
І п'єш з мене довгу предвічну ріку
ти, схожий на крука. Ти майже крук.

5. ГАСПИД, АБО Ж ДІДЬКО

Зійшла комета, Господи прости!
Мов гурт убивць повзе повз нас етапом.
Розпущені убори і хвости,
запахло спиртом, сіркою і цапом.

Він — той, що креше рогом до камінь,
і всюди починається розпуста.
І входять назавжди в солодку тінь
дівчата, смарагдові, мов капуста.

І б'ється в бубон вогке копито,
і замовляння світяться крізь писок
під шапкою нічного шапіто,
де акробати труться об кларисок,
де криють юнок вижовклі діди...

Це тіло, цю сполохану клепсидру
рятуй мені. Я ждав її завжди,
я сам її з вертепів ночі видру
і сам її пораню. В кожну п'ядь
ввійду, вповзу в ці брами, що розкрились...

І ярмаркові діти прилетять
з пекучими надрізами для крилець.

Я Р М А Р К О В І П А Т Р Е Т И

1. ПАВЛО МАЦАПУРА, ЗЛОЧИНЕЦЬ

Павло Мацапура — ніжинський полковий кат, страчений 1740 р. за «ядение человеческого мяса і прочия богопротивныя злодеяния».

З коментарів до «Енеїди» І. Котляревського

наша змора нічна ти давиш на дух як магніт
що за черево бідне носило сей капосний плід
прогорів у зlobі своїй ніби отруєний гніт
мацапура павло скверносій солодій содоміт

аж тепер йому страта мотузка амініь і гаплик
аж із вуст його темних повисне язик наче шлик
погойдаєшся чорною грушею павлику пане
кличмо з неба музик биймо в бубни

тим паче в тимпани

повилазить усе навіть очі якими нас пік
а із неба комета рогата фінита і шиш
заговорена кров двадцяти і семи чоловік
перемелені кості монети серця і гашиш

чорний квіте ночей магістре залізних тортур
збур ходячий ганьба сім'ї мацапур
людоїд рукоблуд єзуїт зорекрад
продавець вінків рушників дівчат

і зійшовши павло на хиткий на досмертний поміст
і говорить павло побачивши яма яка
ніжні ніжинці оскоромлені в піст
може був я лиш сумнів у Божих руках

2. ВАНЯ КАЇН

За мотивами старого московського дубка

знову в руськім царстві пиятика
навіть голуби на храмах сизі
брате каїн ця сльоза велика
на твоїй неголеній мармизі

що вона таке й куди тікає
перепив чи перетовк задуже
і дрижиш мов каїн брате каїн
мій рудобородий п'яний друже

мій косоворотий темний роте
в Бога просиш різки паче ласки
знов на стайнях батогом пороти
від москви до самих до аляски

прагнеш
аж кожух під ноги кинеш
топчеш як топтав чужу князівну
рвеш каптан бо ніби й справді гинеш
у безкраю ніч ведмежу й зимну

плачеш і дзвениш немов сокира
що з небес упала у недеї
рвеш сорочку та під нею шкіра
здерта з мене десь на єнісеї

братні руки до розправи скорі
для обіймів п'яних розпросториш
відпусти мене на ясні зорі
я вже вічний ти мені не сторож

4. ПАСТУХ ПУСТАЙ, ПОЕТ, БАРОНСЬКИЙ СИН

Михайло Пустай — оповідач і казкар, лемко зі Східно-Словацького краю. Був пастухом громадських кіз. З його вуст записано багато казок, серед них і «Баронський син в Гамерици», що дуже перегукується з «Подорожами Сінбада».

а за морем першим гамерика з плюшу
а за морем другим гамерика з терну
щоб не так гостро цілили в душу
одягни їй дурня броню панцерну

а на дні гамерик золоті схрони
а ти й на різдво ходиш у дірявій куцїй
реп'яхами латаний пастуший бароне
драпаєшся одвіку на стовп екзекуцїй

кози повмирала пішли за обрїй
пусткою пустаю віє від стада
коби впав із неба діамантик добрий
щоб не так люто судила громада

бо за морем першим гамерика з меду
а за морем другим гамерика з воску
виглядаєш із неба бодай комету
і болить світло в темницях мозку

так йому тісно між отих гамерик
бо хоч кам'яний берег але він твій берег
і росте з нього мов покруч хвора черешня
рана твоя прийдешня
луна вчорашня

*в'язко мені казко
гнітко мені квітко*

мілко мені гілко
гірко мені зірко

марно мені сарно
хлипка мені рибко
хрипка мені скрипка
сухо мені суко

5. КОЗАК ЯМАЙКА

о скільки конику-братику крутих чудасій на світі
дивився б допоки круки очей не вип'ють

а мало

по сей бік багама-мама

по той бік пальми гаїті

і вежі фрітауна бачу як вижду вночі з бунгало

і так мені з того гризько що вицвіли всі шаровари
якого лисого чорта з яких попідземних фаун
та й зрадили нас у битві морські косарі корсари
а батько ж хотіли взяти отой блаженний фрітаун

а там тринадцять костьолів і вічна війна з амуром
а ще тринадцять безодень де срібло-злото коморне
дівчата немов ліани нечутно ростуть за муром
і хочеться їм любитись а їх зодягли у чорне

кружаю тепер сивуху надвоє з піратом діком
кажу йому схаменися покайся кажу паскудо
невже коли ти європа то вже не єси чоловіком
якого хріна продався за тридцять гнилих ескудо

а дік то химерна штучка плекає папугу пугу
плеще мене позаплічно заламує руки в горі
оце тобі лицар з лугу осьо тобі зелепугу
to be or not to be каже і булькає I'm sorry

невільницю каже маю зі шкірою мов какао
купи сизокрилий орле маркотно ж без господині
город засівати не конче прицмокує так лукаво
город на ній проростає

тютюн ананаси дині

наплодиш каже козацтва припнеш усіх до коша
тільки ж ярму не дається шия моя душа
та вже його і не чую плюю на плюгаву супліку
конику мій невірнику апостоле мій хома
піду на зорю вечірню
зріжу цукрову сопілку
сяду над океаном
та вже мене і нема

6. САМІЙЛО НЕМИРИЧ, АВАНТУРНИК, ПОСАДЖЕНИЙ ЗА ГВАЛТ У ВЕЖУ, САМОМУ СОБИ

вчора був ти герой одягався у плащ
їздив кіньми і саньми співав пияцьки
нині сівши у вежу ридай пропащ
згвалтувавши дівча що розносило пляцки

може сп'яну а може скосив тебе шиз
бо не бачу причин для такого лайдацтва
тож лежи в ланцюгах лунко кинутий вниз
ти що пив і стріляв і мав купу багацтва

мав півміста друзяк і півміста курвів
розважався магнацьки цицьки мав і цяцьки
та знеславив себе і родину і львів
і дівча і курвів і вітчизну і пляцки

ти тепер найостанніший князь волоцюг
за невинне дівча що не з'їло б і муху
цокоти у пітьмі і лижи свій ланцюг
і лежи мов лантух окаянный свинтуху

недостоєн еси щоб кишки твої псам
запитає суддя та не в янка чи в яцка
а у тебе хоча ти не відаєш сам
чи дівчини хотів чи хотів її пляцка

чи кохання хотів що неторкане ще
пролітає над ринком де рила і туші
ну бо що це за світ і куди він тече
коли в ньому лиш тюрми і вежі й катуші

якось так воно все у глибокій дірі
і на Бога на чорта це личенько біле
от хіба що лишень упирі і щурі
і на цьому амінь бідолашний дебіле

ЧЕРНІГІВСЬКА МІСЬКА АРТИЛЕРІЯ

у місті де вже забуто процес уживання апострофа
і йодом багата ріка всихається гінко
стали над урвищем валу 12 чорних апостолів
а внизу ходять мешканці повз дерево гінкго

залізний атракціон під назвою «пушкі»
охлялі та охололі немов зужиті повії
стерезуть гойдалку і невеличкою пушкіна
вогнепальні колись уламки якоїсь росії

і от

під валом довкіл розляглася чорнична губернія
де груші в садах мов ядра все гуп та гуп
збирайте на схилах сурми порослі терням
вкладайте в губи огрубле тремтіння труб

наведемо на місто черні чоренні жерла
пустим півня по мезоніах мов на гарман
але ядер нема і дула задуха сперла
і лише горобці вилітають з гармат

НАРБУТОВЕ «А». 1917

Видатний графік Георгій Нарбут 1917 року в Петрограді починає створювати високомистецький варіант національної абетки.

нема електрики
і хліба і держави
якому ще вклонитися провидцю чи пресвітеру
отечество лежить собі двоглаве та іржаве
а ми вчимося писати нашу першу літеру

абетка починається на А
Артерія
Асирія
Аптека
Арена рАн глибокА мов труна
історія кричить немов Абетка

відкрите А мов Арф рАхмАнна гра
мов хор кАлік безкраю ноту тягне
комусь АрАл
комусь Афон-горА
лети ж нАд нАми обгорілий Ангеле

нАш перший нАш голодний птАше нАш
зАкрите А нА шибениць глАголАх
впАде перо як тлінний АдАмАшк
нА Азію що вихолодА й голА

кричуще А нАуки тА письма
як АмбрАзури в аркАх АкАдемій
це Аполлон якого в нАс нема
Або АдАм в розтерзАнім едемі

нема лікарень борошна паперу
універсали розстріли декрети плач амвонів
абетку починаєм ніби еру
вчимось писати спалахи червоні

ЗАГИБЕЛЬ КОТЛЯРЕВЩИНИ, АБО Ж БЕЗКОНЕЧНА ПОДОРОЖ У БЕЗСМЕРТЯ

I

носаток надцять перехилено
то й замакітрилось на гамуз
а ті що з крилами і з вилами
губами бамкають *bibamus*

тут навіть *coitus* не коїться
носаток надцять перехилено
і непорушність нижче пояса
мов гузна цвяхами присилено

мов шиї зігнуто і змилено
глитай шокате і пузате
носаток надцять перехилено
допоки будеш панувати

мов дух опухлої кунпанії
зітхаєш ревно і знесилено
ще по одній панове панії
носаток надцять перехилено

о ганусівко чикилдихо
та прочі випиті напої
в лісі свічок сумирно тихо
відходять шльохи та герої

II

ставайте свічками почвари дідони сивілли свічада
палить воячки непоборні салютами з люф
іде молодичка з косою кривою ставайте свічками
як буква і дух або блазенський бубон і буф

вогнями ставайте моргухи фіндюрки і цьохлі харцизни
джигунство й богунство як віхті гарячі в груді
вже сказано голосно й чисто любов ік отчизні
мов камінь у річку слова і крути по воді

світися як вістря зоря нерозтлінна й ребриста
над морем і полем де в мандрах обсмалений рід
заводить у тартар крючок баламут і юриста
хоча і йому не минути вогню сковорід

то хто буде завтра й позавтрім і потім і завше
іти по слов'янську латину в папірусну хлань
крізь морок і мор голоси як вузли зав'язавши
над попелом пасік парсун і пісень і повстань

косу замашну і петлю мотузяну і блискітку кулю
стрічайте герої бурлацтва святі бахурі
вертеп не зачиниться з нього показано дулю
отчизні і жизні і смерті і ясній зорі

ВЕЧЕРЯ В ШАБЛЕКОВТАЧА

він має щось від різника або від самурая
його ножі то популярні для джазових музик
уста розкрито як врата все до мікрона грає
важливо губи розтягти і зберегти язик

дванадцять дуже гострих страв
ножі стилети фінки
гімнастика для щік зубів трахеї язика
та тільки шабля над усе дивіться українки
бо шабля зоряна сестра для нього козака

вона це промінь що гряде в його жертвоне тіло
ковтай ковтай ковтай її коли як не тепер
повітря геть легеням зась і серце в низ осіло
а він порожній наче дух і чуйний мов сапер

вона зникає в ньому вся наткнувшись на кишечник
ми кричимо давай давай лякай своєю грою
від наших вигуків банзай цинічних недоречних
на ньому проступає біль і він стікає кров'ю

а ми дивилися на все волали біс і браво
немов у цирку чи на з'їзді зрештою або
на кінофільмі де герой життя віддав за справу
аж ружа крові процвіла крізь горло і жабо

КРИМІНАЛЬНІ СОНЕТИ

НІЖНІСТЬ

По той бік пристрасті народжується ніж...
Лахмітник Місьо о четвертій ранку
зарівав панну Касю, лесб'янку
(як він гадав, а втім, йому видніш).

Він пописав їй черево й горянку,
аж весь шалів, аж весь упав у дріж.
Вона ж одно твердила: «Хоч заріж,
я присягла навіки своїму Янку».

(Той саме відбував за зґвалтування).
Вона була любов його остання —
і так пішла, небога, ні за гріш.

Кохання — то велика дивовижність:
там, де лише народжувалась ніжність,
за хвилику може виникнути ніж.

АЗАРТ

У карти, так обшмульгані, що аж,
засіли пан різник і пан музика.
Була спокуса виграшу велика,
а за вікном був гомін і пейзаж.

І все зійшло б гаразд, якби не піка.
Вона не йшла — музика впав у раж,
сказав собі: «Ти в пику його вмаж!
Дивись, яка паскедна в нього піка!»

І різнику в чоло зацідив прасом.
Той більш не буде торгувати м'ясом,
він горілиць лежить і ні мур-мур.

У супроводі гречних поліцаїв
музика йде навік, мов у Почаїв,
кудись далеко, певно, у тюрму.

ЖИТТЄПИС

Зиновій Блюм, король шинків і яток,
рожевих лярв улюблений кумир,
літав по крамарях, немов упир,
і, ніби кров, смоктав із них податок.

Його стрічали радісним «вей мір!»
Під усмішкою, що солодша паток,
він позбавляв їх золота й дівчаток,
але, на жаль, порушив міру мір.

З тюрми його звільнили вже совіти —
сяк-так почав по-руському триндіти
і висунув на службу сам себе.

По лікті у кишках, немов анатом,
навчився *водку жрать, ругаться матом*
в енкаведе, а згодом емгебе.

МАФІЯ

На розі Кармелітської та Духа
Святого двометровий зимний хлоп
лежав, зацвівши оком, як циклоп
(античний). Потекла на брук з-під вуха

його червона юха, мов сироп
(малиновий), а в центрі капелюха
прострелено діру. Літала муха
над ним, і плач дівочий із утроб

летів до неба, де злодійський рай,
де кожен сутенер або шахрай
знайде в кущах навік собі малину.

В присутності лягавих та собак
старенька мати думала: «Ось так
ти гідно шлях життя завершив, сину».

ПОСТРІА

Ти заповзеш, нечутний, ніби вуж,
у золоті дзеркала установи,
поправиш ружу й посміх Казанови
і сам собі накажеш: кроком руш

до кабінету, де — вершина змови.
Тебе чекає мрець — очей не мруж,
а, вихопивши револьвер із руж,
спрямує на нього дуло тридюймове.

Ти станеш в цю хвилину шестикрилим,
а він повільно зсунеться на килим,
потягне канделябр і каламар.

Ти скинеш рукавички (щойно з пральні)
і, розпізнавши натяки астральні,
почуєш, як видзенькує комар.

ЛИПНЕВІ НАЧЕРКИ ПОДОРОЖНЬОГО

(ТЕМНИЦІ)

Липи в час доцвітання стоять золоті,
безгомінні.

«Було тут кілька темниць», — сказав
Неборак. О відлуння колишніх льохів
з назвами, як у дівчат чи винарень, —
«Доротка», «Під ангелом» і та найлютіша —
«Татарня», де очі вмирали найперше,
і світло ховалось під пахви,
в роти без'язики!

Ця тиша тепер ні до чого. Це навіть не
меморіал. І не річку загнано в труби.

Хоч кожен з нас міг би сказати:
«Липи в час доцвітання — гаснучі зорі.
Повні трамваї дівчат».

Зійшовши до річки, ми воду
торкнули руками.

У липні так любимо тіло води,
що втікає між пальців.
Сто млинів було там, сто млинових
коліс і зелені застоїні плеса,
де риба ловилася в руки.
Очерет, наче царства, держави з латаття —
усе було *річка*.

Теплі схови в піску
залишалися наші й не наші,
хололи до ранку.

Скільки нас не збулось,
переходячи міст понад Полтвою,
скільки
перейшло через міст і назавше
пропало в гущавині правого берега?..

Хтось казав: «Ми не ті,
Ми присутні в тунелях і вікнах,
але нам не дійти до старої цвяхарні
за рогом».

Зостається сідати на сходах,
співати.

Може так подолаємо стіни, припнемо
голоси до камінних цурпалків
і витremo очі?
Може так і почують нас ті,
що чекають за рогом?

Зостається шукати себе,
і останній сірник, що в найдальшій
кишені,
колючий, як цвях.

(ПИВО)

Ми терпляче прожили годину
липневої спеки.
Мотоцикли минулих епох і старі арбалети
лишились позаду.

Золота незасвічена Роза*. Й сімсот
неспокійних та спраглих атлетів
з пересохлими вусами й нервами.

Море, рятуй нас! Купання
для гострих твердих борлаків
чоловіцтва в загарбаній вежі.
О як ми слухняно чекали!

Кожен ковток є причастям.
Рани від стріл проступають
під сорочками.

* Золота Роза — колишня синагога у старому Львові.

(ДУХ)

Дозволь мені кружляти над тобою.

Я знав Йосифу Кун*, я знав ще кількох жінок.
Песій Ринок вітав мене песім гавкотом,
а черниці з вулиці Сакраменток
ховалися в нішах.

Ані разу не вигнав мене Макольондра,
я завше мав гроші і розум.

Покажи с в о є місто. Я хочу
йти за отими дівчатами
в сукнях червоних.

Я хочу дзвонити
з оцих телефонних кабін.
Я хочу набрати номер Йосифи Кун
і почути,
як вона скаже:
«Дозволь мені кружляти над тобою».

** Йосифа Кун — черниця і поетеса (XVIII ст.), авторка книжечки віршів «Прегарні околиці львівські», написаних німецькою мовою.*

(ЗАБУТТЯ)

Так, наче брама — то вхід.

Є міста, до яких неможливо
зайти через браму.
Є міста, до яких неможливо
зайти.

І приносять великий ключ, і шукають,
куди б устроити, але
брам немає, сторожа зітерлась
на порох. Сім вітрів розкошують
на площах і в залах.

Навсібіч передмістя відкриті, сторожа
виростає зелена й пружка.

«Замарстинів, Кульпарків, Клепарів», —
перелічуєш майже вголос,
та ніяк не згадаєш, як зветься
дерево,
до якого вона вже не ходить...

Я віддав би своє ребро
в анатомічну майстерню.

Там велетенські серця різників і коханців,
обвислі й надуті легені курців,
трубачів і складувів,
меланхолійні пияцькі нутрощі,
татуйований орден героя (якраз над соском)
і руки останнього ката
по дванадцятім вироку...
Ані слова про інші витвори.

Я віддав би своє ребро.

Може, щось вийшло б із нього —
якась рибина,
чи жінка,
чи гілка
забутого дерева
гінкго...

Прогулянка кіньми — велика приємність.

Та нам застаються лиш кухні
в задвірках сецесій —
просторі прокурені гнізда,
де гори немитого посуду й чаші
з піщаними квітами, де
у кранах сухих ледь пульсує
волога зелених боліт.

Посіймо попіл на стіл
і пролиймо невипиті краплі.
Брате, намацай отам на стіні вимикач —
я не бачу тебе,
бо до ранку ще триста хвилин.

А панство і челядь поснули,
і коні поснули,
і нам не ввійти в ці кімнати.
В о н и не покличуть.

Замок зіходив на землю все меншими замками,
з одною-єдиною баштою,
де графи колишні ставали поволі
фігурами з воску, жокеями,
фотопортретами.

Здрібніння квартир і мансард,
навіть шахових партій в альтанках,
відбилось на нашому настрої —
хотілося пити.

І врешті, зійшовши по Лисенка, де
обличчя у вікнах немов стародруки,
побачили ми,
як доми продаються, полотна, гравюри,
дівчата.

З «Татарні» світило підземне крило.

Місто немов сузір'я.

Як часто, блукаючи, йшли ми
на світло домів, від яких
не лишилося й каменя!..
І хто нам повірить, що йшли ми на світло?

Як часто шукали ми гирло,
і міст, і причал
в опівнічних пустинях дворів,
та хто нам повірить, що річка була тут?

Тільки крізь нас переходять міста
у непам'ять.
Ми вимовляємо їх
і знаходимо іншими. Втім,
вранці виходиш на площу і все пізнаєш:

Липи в час доцвітання стоять золоті,
безгомінні.

ДО ПАНІ ВАРВАРИ Л.

*Натрунний портрет міщанки Варвари Лангиш (XVII ст.)
зберігається у Львівському історичному музеї.*

Тебе — теплу, погідну, лагідну, окату
хочу кликати з ночі, всю з шовку й брокату.
Спалює мене поїдом жадання єдине:
їхати до тебе поїздом більш як дві години.

Далі мене знищує пожадання друге:
«З темниці музейної виплинь, королево!» —
горлав би на всю губу з любові і туги
серед міста, опівночі, в товаристві лева.

(Лев зі мною рикав би).

І коли зненацька
ти виникла б на мій голос — ніби на портреті,
загриміла б мені в серці музика вар'яцька
і мене б охопило пожадання третє:

на коліна гупнути, як бугай на страті,
і благати, мов пастир, що записує в секту:
«Ходім пити повітря. Тут повно кастратів.
Я люблю твої руки, очі, корсетку,

сукню з ліфом, сорочку, кавтан, запаску,
а також панчохи і черевики.
Я люблю твого тіла великодню паску,
твої лікті і фалди — і все навіки!»

Я схилявся б низько, шептав би п'янку,
цілував би слід кроку твого, Варваро,
край мережива твого, дурна міщанко,
посмітюхо з Ринку, глуха почваро!

* * *

Юрцьо Дрогобич, на прізвисько теж Котермак,
поночі крався у вежу, з якої все видко, —
сходи рипіли, тремтіла над оком зоря.
Все, що ти можеш, — пізнати невидимий рух
війн і чуми, і вогнених коліс
на темному атласі ночі.
Все, що ти годен, — здійматись у вежу,
папі писати цидулу про недорід
і розмовляти латиною там,
де від тебе чекають самопожертви.

Пахло шурами. З вежі виднівся космос.
Юрцьо, ректор Болонського etcetera,
бачив у небі всілякі країни світу.
Все, що ти бачиш, — хіба що хвіст
від комети, яка розцвіла
над чернечими снами Європи.
Все, що ти видиш, — хіба що качан,
дірка від бублика, слід чумацької валки,
що споконвіку мандрує в нікуди
з пахучих вогнем україн.

Спурхнули нетопирі. Юрцьо побачив
на небі Дрогобич: залатаний мертвими мур,
два костели, дзвіниця і церква св. Юра.
Все, що ти здатен, — закрити при цьому очі.
Згусла в сорочці рана, дірка понура,
всмоктує в тебе таємні пророцтва ночі.
Все, що ти знаєш, — калач, переламаний навпів,
не зліпиш докупи. Дні твої, наче вода.
Небо запнулося чорним. Допишуєш папі:
сього року, здається, знову рушить орда...

ПІДЗЕМНЕ ЗОО

Живуть під містом, наче у казках, кити, дельфіни і тритони...

Б.-І. АНТОНІЧ

Живуть кити під містом. І тритони.
А ще — дельфіни. В сумерку глибин,
в западинах, де чорний місяць тоне,
де вибрано породу з порожнин,
вони живуть — міноги і мурени,
сирени, восьминоги. І смиренне
сліпе суцвіття губок та медуз —
у вирвах шахт, у ямах наших душ.

Живуть під містом леви, жовті й сонні.
Сховала їх розпечена трава.
Летючі зебри, антилопи й коні
цвітуть на дні пасовищ і саванн.
Живуть також під містом крокодили.
Заплутані в ліан солодкі жили,
тріпочуть тіні мавп або папуг.
І сотні сотень мух, мурах, ропух.

Живуть під містом зебри і буйтури, —
ревуть їх сурми в ніч, мов мерзла мідь.
Сайгаки й сарни, пасерби натури,
пасуться на межі нічних угідь.
І мамонти, сумирні, мов корови,
і мастодонти. Кам'яні діброви
двигтять від них, тремтять, як тепла твань, —
вони сюди втекли від полювань.

Живуть під містом люди. І прочани,
і міщухи. І крила в рукавах.
Розкручується знову копійчане
порочне коло вицвілих розваг, —
усе так само. Пиво ярмаркове,
скрипки весільні, ліхтарі, підкови,
цілунки, плач, кохання і пітьма...
Під містом. Тільки міста вже нема.

ЗМІНА ДЕКОРАЦІЙ

У приміщенні церкви відкрито вокзал:
почекальні, лампади, ікони, кабіни.
Перелюднені хори гудуть, мов казан,
а в касирок вуста, як фальшиві рубіни.
Туалети і фрески. Колишня зоря
закотилась у тлін, мов Марія у чорнім.
Відчиняєш, як двері, врата вівтаря —
і виходиш, і ходиш по першій платформі.

А на ній — протяги, паротяги. Свічок
пересохлі світла, як пісні на бенкеті.
Облягаєм вагон. І свистить у сюрчок
пролетарський пророк у червонім кашкеті.

У приміщенні школи відкрито готель:
там завжди хтось із кимсь укладається спати.
Сталактити волого пульсують зі стель,
старшокласниці прагнуть солодкої вати
і, сплітаючи русла заламаних рук,
опановують суть природничих наук.

У приміщенні замку відкрито шпиталь:
там гуляє лицарство в потертих піжамах,
мов побите вогнем чи познімане з паль,
і діагноз готують на них, ніби замах.
Адже в кожній з нічних півосвітлених веж
їх лікують від стиду. І цвяхами теж.

У приміщенні цирку відкрито завод:
там летить над верстатами гордий народ
у блискучому гримі — від вуха до вуха.

У приміщенні неба відкрита тюрма.
У приміщенні тіла відкрита п'ятьма.
У приміщенні духа відкрита розруха.

* * *

Весна виникала, де тільки могла:
трава на фронтонах, дощі і сухоти,
і тепла бруківка. Весна була зла.
Блукаючі танки і рештки піхоти
вертались nach Osten. Черешня цвіла,
і груди, сповиті в паси портупей,
зітхали в жаданні нових епопей.

Костел описали — від нефів до веж,
а все ж залишили стояти на площі,
забивши дошками всі двері, а все ж
виносили мармур і крила, і мощі —
все золото чаш і шовковість одеж,
всю темінь вина і кривавість корон,
і мумію графа у шапці з пером,
серця пілігримів, сідниці блудниць,
правиці рубак і синиць із очниць,
мечі, дароносиці, книги і фіги
листок з антикварного лона Ядвіги,
покривлені м'язи і німби святих, —
усе це призахідне тління Європи
виносили геть. Мов у піч, мов на допит —
жбурляли в машини.

Ти вчасно затих,
а потім озвався, хрипучий органе,
тебе розкрутили на тисячу труб,
тебе прикладали до вуст, як до рани,
ці душі найменші, ці діти з халуц,
з підвальних яскинь, де каміння і плющ,
з низів, de profundis, ти виник пискляво,
тебе на свистки і гудки розпиляли,
і ти засурмив з-над катуш і калюж,

з міського підпілля, де ніч і сухоти,
де квола весна зеленіла зі стін.

Ці губи, ці труби, ці дотики. Доти,
аж поки ця розкіш,
ці мури,
цей тлін...

ЕЛЕГІЯ ПІСЛЯНОВОРІЧНОГО РАНКУ

Це — спроба написати вірш про нас.
Про нашу учту, молоду і п'яну.
Яке вино, яку хмільну оману
вливав у юні горла щедрий час!
Ми так жили, немов співали джаз.

Хоча не джаз, а камерні концерти
зривали нас, і ми ішли в снігах
на гору, де ліси росли і птах
кричав про щось таємне і відверте,
і від любові можна було вмерти.
Чи хто за нами йшов по тих слідах?

Ти, Ігоре, сурмив у свій ріжок,
в якому всі музики триста років
шукали кайф і висновки глибокі,
а нам zostались метушня і шок,
і птах оцей, і молодий сніжок.

Але яке внизу лежало місто!—
достоту, як завершений офорт.
Наш подих цвів і рвався із аорт...
Читались вежі злагоджено й чисто,
і я старого пса покликав свистом,
так ніби то був бройгелівський хорт.

Та я забув, либонь, про головне:
йшов рік новий, те діялося в січні.
В будівлях спали млчві й анемічні
гуляки, що набралися до не-
пристойності. А ти пекла мене,

щоразу інша, не така. Ще з ночі —
ті дві руки у мене на плечах
я пам'ятав, і темне щось в очах.
Але який кретин повірить в очі?
Я підбирав ключі, слова пророчі,
хоча на ранок мій поет зачах...

Ага, внизу трамвай сумирно повз —
такий порожній, мов нікому діла
вже не було. Якась душа летіла
над ним, промерзла, і дзвеніла повз
Петра й Павла в задумі чуйних поз...

.....
Як тяжко повертатись на рівнину,
скотитись по гладенькій мерзлоті,
чи з'їхати, як я, на животі
в ту вуличку, що вигинала спину,
під маскарона бороду цапину,
де пияки, трамваї і святі,

де, все одно недремна, мов радар,
націлений на сни, чигала зрада,
а вихудлий біблійний виноградар
на брамах був розіп'ятий, сподар.
А з радіол шипів різдвяний дар
(хоча його й забрязкала естрада).

Туди, де всюди відбувався сон —
тяжкий, похмільний, післяноворічний,
туди, де кожен п'яний був зустрічний,
а всі зустрічні — п'яні. В унісон
співали ми, забувши про фасон.

Хоч ми й були, мов мандрівні актори,
і в нас був Ігор, він сурмив, як ас.

Якась наївна віра у Парнас,
чи то в Прованс,— але рушала гори!..
Отак ми йшли, немов сліпі у море,—
і ти, і я, і всі навколо нас..

ТРИ ПОВЕРХИ ВЕРТЕПУ

I

Перший поверх — володіння Цапа.
Це напівкорчма-напівтюрма,
де жага двоспальна, мов канапа,
ярма ярмаркові і юрма.

Побутове сонне солодїйство,
де Охрім, Одарка і окрім
них повсюдне дїйство — це блудїйство
в храмі, де найвищий символ Хрін.

Тут ми бенкетуєм, бешкетуєм,
випиваєм чаші і моря
і супроти Смерти мушкетуєм,
в ус не дуєм, хрипко колядуєм
про якогось Бога і Царя.

II

Але є над ним і другий поверх.
Цвинтар для Поетів та Музик —
царство дерев'яне і лялькове,
звалений зужитий реквізит.

В'януть канти, і мовчать дишканти,
і лежить пустеля нічя,
мов навік пішли Комедїанти
в рай, де не женуть утришия.

Птах не піє, Віща Книга тліє
між безносих масок та гримас.
Нас ніхто не любить, не жаліє.

Подивись, Маріє: все маліє.
Тільки Бозя рюмсає про нас.

III

Але є, нарешті, поверх третій:
це поля, що світяться здаля.
Кожен з нас там їздить у кареті
і співає легко: гоц-ля-ля.

Там Петро баламкає ключами,
сторож парку, вертоградний зух.
І летять Архангели з мечами —
чисто, мов комети — так, що ух!

Там почвари, гемони й гевали
геть запали в гепу — і гаплик!
Тільки мучить видиво зухвале:
Панночок, яких ми цілували,
і Землі, що втнула з нас Музик!

ПОШУКИ ВЕРТОГРАДУ

Ще трохи — і ти збожеволієш
від щастя продиратися крізь оці кущі.
«Суниця, — повторюєш, — малина,
порічка, ожина, ліщина, агрус» —
і знову, як заклинання — спочатку.

Сполохані птиці, деякий час покружлявши,
сідають тобі на плечі.
Мурахи повзуть угору
стовбурами твоїх ніг.

Ще трохи — і ти затремтиш
від насолоди вмирати у цих кущах,
гладячи теплих лисиць,
котрі перебігають тобі стежку,
ще трохи — і ти переступиш...

Межа вертограду невидна.
Її, можливо, й немає, хоча
старий Петро стоїть, мов опудало,
відганяючи від саду
всіляку потолоч, охочу поласувати
ябками...

Твоє кружіння колись виявиться
недаремним.
Залишаючи на шпичастих гілках
рештки сорочки і шкіри,
прослизнеш-таки в найгустіші чертоги
кисню і світла!..

Як і колись шепотітимеш,
мов заклинання: «Бузина,
калина, чорниця, шипшина, бузок!»
Впізнаватимеш кожен прожилок
на листках і кожну ягоду, і піщинку,
бо всьому є своя назва,
яко на землі, так і на небі...

ІНДІЯ

Індія починається з того, що сняться сни про виправу на схід. І вони сюжетні, вони — наче фільм, по якому блукаєш героєм-зухом. Просто чуєш сурму або гонг, або дзвін води, або голос, який шепоче: «Устань і йди!», але ти не певен, чи серцем почув, чи вухом.

Індія — це не зовсім півострів. Це материк, що межує з Нічим. Ані атлас, ані словник не враховують факту, що світ оповитий Нілом. Що зірки на небі — це, власне, одна з вистав у театрі Бога. І, видно, час не настав — площину нам легше вважати кулею. Тілом.

Ми вважаємо кулею те, що лежить, мов корж. Але ти, почувши різке й наказове «марш!», добуваєш меч і рушаєш на схід, аби вмерти. І лаштуєш загін веселих та злих зарізяк, і вони в поході співають приблизно так, як ангели у небі нічні херувимські концерти.

Площина — це пустелі й царства, хребти, міста, над якими лишень атмосферна густа висота в сім ворожих небес, — і яка з них розрада чи манна! Тільки втративши коней і друзів, увесь обоз, виноградною впертістю кручених, битих лоз ти проб'єшся туди, де доречне слово «рахманна».

Марко Поло казав неправду, коли
запевняв, нібито мули, воли, осли
над проваллям пітьми і тібетом імлі
привели його далі на схід — до Китаю.
Шлях його, безперечно, — то блуд петлі.
Марко Поло, певно, спав у сідлі.
Адже далі на схід немає землі,
адже Індія — це межа, це те, що скраю.

Про який там схід можна казати, якщо
є стіна, за якою — велике й німе Ніщо,
і Воно не любить нас не знати за що,
як здається нам, бо насправді Воно ніяке.
Так що тут зупинка для прощ і пуц,
і останній камінь, і дощ, і куц,
і тому гординю в собі розплющ —
ця стіна не з тих, які беруть зарізяки.

Ця стіна — це примара така, об яку
розсипається Азія з її масивом піску,
розбиваються валки всі об неї, стрімку,
а над нею вже інший вимір: там Бог, світила.
Але ти приблуда, і доля твоя така:
мандрувати вниз, поки тече ріка,
поки віриш: на світло, немов з мішка,
можна все-таки вийти. Ціною дурного тіла.

Увійшовши в хащі, де повно птиць,
уяви: природа — майстерня Бога,
по якій блукає твоя знемога.
Все, що можеш ти, — це упасти ниць.

Невблаганна зелень зійшла, як мор,
як потоп, як піна, слизька на дотик.
Ці рослини горді. Вони наркотик.
Ці рослини схожі на хор потвор.

«Але що там зелень! Вона — це тло
для рептилій, гемонів. Я вбираю
це гниття, цю розкіш — праобраз раю,
де не все збулося й повсюди зло».

Ти, що маєш меч і до нього дух
у спасеннім тілі, рубай, мов Юрій,
розпанахуй гемонів, ґарпій, фурій,
розтинай пітонів, немов ропух!

Бо якщо вже тут збожеволів Бог
і вінцем творіння цей бестіарій,
де яріє регіт чортячих арій, —
ти повинен цим падлом встелити мох!

Ти повинен вийти з хащів, поки
над тобою Пані Ясна перебує.
Ти, що світло маєш в очах прибуди,
мусиш вийти на срібло. І навпаки.

Звичайно, що ріка тяжіє тільки вниз,
повільна і в'язка, немов рослинний слиз,
коли твоя рука багром тримає спис.

І дивишся в ріку, і бачиш не рибин,
не мушлі на піску, що світяться з глибин,
не лілію тяжку і ясну, мов ясмин.

А бачиш, мов у сні, своє лице в ріці —
самотність у човні, з жердиною в руці,
своє лице на дні і рану на щоці.

На берегах цих вод живе химерний люд:
покручений народ впав на рівнину тут.
Ти зажадав — і от поглянь на цих паскуд!

В них тисячі принад: копитця, мов у кіз,
кохання через зад, а їжа через ніс,
у них немає «над», у них темніє ліс.

В них черева, мов льох, а їхня кров — узвар,
в них дух, як мова, всох, в них мова, як в татар,
в них шестирукий бог і довгорукий цар.

Хто розв'язав цей міх і випустив на світ
знічев'я, мов на сміх, цих власників копит,
хто дав їм для утіх жадання бути «під»?

Захищений плащем, тримаючись багра,
пливеш крізь рев сурем з-під серця і ребра
туди, де вхід в Едем. І в пекло теж діра.

Повсюдна присутність у хащах тритонів, драконів, грифонів, піфонів і те, як шаліють коти, обернуті в духів, поява комет і циклонів — ознаки, що дихає пекло десь поруч. І ти знаходиш цей отвір, ступаєш у сморід і морок і йдеш над вогнем. І хитаються ветхі мости, і хто його знає — чорти і хорти, і хвости. Хрести себе, знай, ненастанно — сто сорок по сорок разів. Ця виправа для тебе воєнна, за піхви меча і за лікті хапає геєнна, за поли плаща і за плечі, і чуєш: «Плати!» Гей ви, там на небі, поглухли?!

Святі з висоти втручаються рідко в перебіг подій, але вчасно. Ангели женуть, як воскреслі пілоти — по три, а то і по п'ять, і по сім, і цвітуть непогасно мечі в них і крила, й тебе визволяють з діри, і сад задля тебе розгорнуто вздовж вертикалі: дерева все вищі, птахове все ближчі й дари щоразу солодші, вагоміші. Це прапори, тимпани, тюльпани й так далі, і книги в перкалі, і кисень, і мед, і так далі. І ти, над земною поверхнею піднятий все-таки, над площиною, і вже не вернешся, хоч кров'ю зійди, хоч згори! Тобі залишається рівно світити згори.

3MICT

ЕКЗОТИЧНІ ПТАХИ І РОСЛИНИ	3
Пісня мандрівного спудея	4
Казкар	5
Астролог	7
Алхімія	9
Романс мартопаяса	10
Благання мартопаяса	11
Балада повернення	12
«А це така любовна гра...»	13
Музей старожитностей	14
Стихії	15
Нічна зміна	16
Опівнічний політ з Високого Замку	17
Промовляння самотній	18
ТРИ БАЛАДИ	19
Лемберзька катастрофа 1826 р.	19
Дидактична вистава в театрі Богуславського	21
Нашптування з віків	23
НОВІ ЕТЮДИ БУДІВЕЛЬ	24
Касарня	24
Вокзал	25
Університет	26
Гробниця	27
Бібліотека	28
Лікарня	29
Планетарій	30
ФАВСТОВЕ СВЯТО	31
1. Ніч	31
2. Зоря	32
3. Сумнів	33
Екзотична рослина — пастернак	34
Ієронім Бош ХХ	38
Танго «Біла троянда»	39
Цирк «Вагабундо»	41
Вольф Мессінґ. Вигнання голубів	44
Пані Капітанова	45
Старий Олійник	46
Доктор Дутка	47

Дядя Жора, мігрант	48
Любовний хід по вулиці Радянській	49
СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ ЗВІРИНЕЦЬ	51
1. ЄДИНОРІГ	51
2. ПТАХОРІЗКА	52
3. ЄХИДНА	53
4. ГРИФОН	54
5. ГАСПИД, АБО Ж ДІАЬКО	55
ЯРМАРКОВІ ПАТРЕТИ	56
1. ПАВЛО МАЦАПУРА, ЗЛОЧИНЕЦЬ	56
2. ВАНЯ КАЇН	58
3. АРІЯ ОЛЕКСИ РОЗУМОВСЬКОГО	59
4. ПАСТУХ ПУСТАЙ, ПОЕТ, БАРОНСЬКИЙ СИН	61
5. КОЗАК ЯМАЙКА	63
6. САМІЙЛО НЕМИРИЧ, АВАНТҮРНИК, ПОСАДЖЕНИЙ ЗА ГВАЛТ У ВЕЖУ, САМОМУ СОБІ	65
БАТАЛЬНІ СЦЕНКИ	66
КОЛОМИЙСЬКИЙ ПОЛК У ПАРИЖІ. 1815	66
ЧЕРНІГІВСЬКА МІСЬКА АРТИЛЕРІЯ	67
НАРБУТОВЕ «А». 1917	68
ЗАГИБЕЛЬ КОТЛЯРЕВЩИНИ, АБО Ж БЕЗКОНЕЧНА ПОДОРОЖ У БЕЗСМЕРТЯ	70
ВЕЧЕРЯ В ШАБЛЕКОВТАЧА	72
КРИМІНАЛЬНІ СОНЕТИ	73
НЕЖНІСТЬ	73
АЗАРТ	74
ЖИТТЄПИС	75
МАФІЯ	76
ПОСТРІА	77
ЛИПНЕВІ НАЧЕРКИ ПОДОРОЖНЬОГО	78
ДО ПАНІ ВАРВАРИ Л.	88
«ЮРЦЬО ДРОГОБИЧ, НА ПРИЗВИСЬКО ТЕЖ КОТЕРМАК...»	89
ПІДЗЕМНЕ ЗОО	90
ЗМІНА ДЕКОРАЦІЙ	92
«ВЕСНА ВИНИКАЛА, ДЕ ТІЛЬКИ МОГЛА...»	93
ЕЛЕПІА ПІСЛЯНОВОРІЧНОГО РАНКУ	95
ТРИ ПОВЕРХИ ВЕРТЕПУ	98
ПОШУКИ ВЕРТОГРАДУ	100
ІНДІЯ	103

Юрій АНДРУХОВИЧ

**ЕКЗОТИЧНІ ПТАХИ І РОСЛИНИ
з додатком «Індія»**

(видання друге)

Редактор — Ростислав Мартофляк
Набір та верстка — Ярослава Король
Коректор — Орест Хомський

Здано до набору 04.08.97. Підписано до друку 08.08.97. Формат 84x108/32. Папір офсетний. Гарнітура «Lasurski». Друк офсетний. Ум. друк. арк. 3,3.

Андрухович Ю. І.
А 66 Екзотичні птахи і рослини з додатком «Індія». Колекція віршів. —
Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. — 112 с.

ISBN 966-7263-09-6

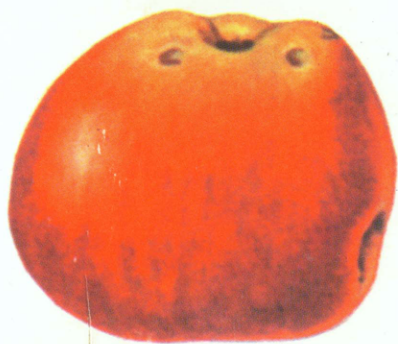
ББК 84 (4 УКР) 6-5

трава на камені вона
вночі росте у ранах дому
трава лунка немов луна
рослинне тіло в кам'яному

і ми так часто не спимо
і наслухаємо допоки
нічна трава зітхає мов
нічні озера і затоки

себе вганяючи мов клин
у ці крихкі тріскучі плити
запасти в усмішку щілин
триматись каменя і жити

хоча б між рейок і коліс
між днями виникне і снами
висока й чиста ніби ліс
трава яка прийде за нами

ISBN 966-7263-09-6